

Сидорчук К. Р., бакалавр, Гончаренко І. М., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Зроблено аналіз поточного стану інвестиційної політики держави, ідентифіковано напрями удосконалення інвестиційної політики України в умовах воєнного конфлікту, визначено основні перспективи інноваційного розвитку підприємств, виділено тенденції щодо інноваційної сфери країни.

Ключові слова: інвестиції, інвестори, інвестиційна політика, інвестиційний проект, інновації, інноваційний розвиток, реформи, ініціатива, воєнний конфлікт.

Sydorchuk K., Honcharenko I.

Kyiv National University of Technologies and Design

THE WAYS FOR IMPROVEMENT OF INVESTMENT POLICY AND PROSPECTS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Abstract. There has been analyzed the current state of the investment policy of the country, have been identified the ways for improvement of the investment policy in Ukraine considering the military conflict, the main prospects for the innovative development of enterprises have been determined, and the trends in the innovative field of the country have been allocated.

Keywords: investments, investors, investment policy, investment project, innovations, innovative development, reforms, initiative, military conflict.

Вступ. На сьогоднішній день глобальна економічна конкуренція ставить перед підприємствами низку викликів, що вимагають системного та стратегічного підходу до управління інвестиційною політикою та інноваційним розвитком. Запровадження ефективних механізмів в управлінні фінансовими ресурсами та стимулювання інноваційних ініціатив стає критично важливим завданням для досягнення стійкого росту та зміцнення конкурентоспроможності.

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного технологічного розвитку, підприємства стикаються з необхідністю постійного удосконалення своєї інвестиційної політики та пошуку нових напрямків інноваційного розвитку. Це обумовлено зростанням конкуренції на ринку, зміною вимог споживачів, а також необхідністю адаптації до нових умов ринку.

Останні дослідження вказують на значну роль інноваційного розвитку та потенціалу підприємств в Україні. Важливими завданнями держави є визначення пріоритетів інноваційного розвитку в умовах обмеженості ресурсів. Особливу увагу приділяють проблемам державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності [1].

Проте, незважаючи на значний прогрес, що досягнуто в цьому напрямку, дослідники все ще стикаються з рядом нерозв'язаних проблем. Це, зокрема, стосується недосконалостей законодавчої бази, слабкостей інституціонального середовища інноваційного підприємництва, а також потреби в удосконаленні стратегічного державного управління інноваційним розвитком.

Постановка завдання. Виходячи з вищенаведеного, мета дослідження полягає в аналізі поточного стану інвестиційної політики та ідентифікації напрямків її удосконалення, а також в дослідженні перспектив інноваційного розвитку підприємств з метою сприяння сталому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Результати досліджень. Інвестиційна політика України є однією з ключових складових сталого економічного розвитку та підтримки конкурентоспроможності країни. 2022 та 2023 роки були надзвичайно важливим для України з точки зору інвестиційної діяльності, адже країна продовжувала стикатися з внутрішніми та зовнішніми викликами, включаючи військовий конфлікт та світовий вплив пандемії COVID-19. У цьому контексті ідентифікація шляхів удосконалення інвестиційної політики на наступні роки стає актуальнішою та критичнішою завданням для подолання викликів та розбудови стійкого економічного майбутнього.

Ідентифікація напрямів удосконалення інвестиційної політики України на наступні роки в умовах воєнного конфлікту ґрунтується на аналізі інвестиційної діяльності в Україні за 2022 рік.

На підставі даних Національного банку України, станом на 31 грудня 2022 року, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України склав 50 986,7 млн дол. США. Інвестиції були спрямовані в розвинуті галузі економіки.

Найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій станом на 31 грудня 2022 року був вкладений у промисловість – 41,9%, а також у сферу оптової та роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 16,3%.

Серед основних країн-інвесторів виділяються Кіпр – 33,1%, Нідерланди – 19,5%, Швейцарія – 5,1%, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 4,8%, Німеччина – 4,97%, Австрія – 3,2%, Люксембург – 2,5% і Франція – 2,2%.

За даними платіжного балансу на період 2023 року, чистий приплив прямих іноземних інвестицій склав 2,9 млрд дол. США, включаючи реінвестування доходів в сумі 2,3 млрд дол. США.

У 2022 році підприємства України здійснили інвестиції в капітальні проекти на суму 409 660,0 мільйонів гривень.

Найбільш активні галузі, за обсягами інвестицій, залишилися наступними у 2022 році: промисловість – 30,8%, сільське, лісове та рибне господарство – 12,6%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 12,1%, оптова та роздрібною торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,0%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 8,9%, будівництво – 8,0%, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 4,3%, інформація та телекомунікації – 4,1%, операції з нерухомим майном – 3,5% [5].

У контексті військової агресії з боку Російської Федерації і введення воєнного стану в Україні, Верховна Рада України і Уряд працюють над відновленням економіки та підтримкою підприємців, а також створенням сприятливих умов для залучення інвестицій в Україну. З метою підвищення інвестиційної привабливості України та стимулювання залучення стратегічних інвесторів був прийнятий Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні».

9 серпня 2023 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями» [6], який набув чинності. Основною метою цього Закону є спрощення вимог до інвестиційних проектів із значними інвестиціями, покращення форм державної підтримки для їх реалізації та створення сприятливих умов для залучення більшої кількості інвесторів та інвестиційних проектів. Це також сприятиме розвитку регіонів, де ці проекти будуть реалізовані.

Аналіз інвестиційної активності України протягом 2022 року надає можливість визначити основні тенденції та проблемні питання, які потребують уваги та вдосконалення. Не зважаючи на складні обставини, Україна має потенціал для залучення

інвестицій та розвитку, і важливо розробити конструктивний план дій для досягнення цих цілей.

В умовах воєнного конфлікту важливим напрямом удосконалення інвестиційної політики є диверсифікація економіки. Розвиток необоротних видів економіки, які не пов'язані зі сферою промисловості або сільського господарства, може зробити економіку більш стійкою та менш залежною від вразливих секторів. Зокрема, розвиток інформаційних технологій, послуг та фінансового сектору може сприяти відновленню економіки в умовах воєнного конфлікту. Наприклад, створення індустріальних парків, технополісів або інноваційних кластерів може привернути інвесторів та підприємства в такі регіони, що стимулює економічний розвиток та забезпечує стійкість економіки.

Індустріальні парки є потенційними майданчиками для релокації компаній із інших країн з метою диверсифікації ланцюгів поставок та скорочення часу до початку роботи (Time-to-Market). Закон України «Про індустріальні парки» передбачає спрощений порядок надання в оренду чи власність земельних ділянок у межах індустріальних парків. Важливими особливостями цього закону є довготривалість і сталість господарських відносин в рамках індустріальних парків, а також надання державного стимулювання для розвитку зареєстрованих індустріальних парків [7].

Це державне стимулювання може фінансуватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, що не заборонені законодавством. Додатково, держава може надавати супровід інвесторам з боку місцевих та центральних органів виконавчої влади, профільних установ і організацій для вирішення питань, пов'язаних із розвитком індустріальних парків. Це сприяє створенню сприятливих умов для розвитку індустріальних парків та привертає інвестиції, що сприяють економічному зростанню та розвитку країни.

Надання податкових пільг, спрощення бюрократичних процедур та надання інших стимулів для бізнесу в цих зонах може прискорити процес привернення інвестицій та створення нових робочих місць.

В умовах воєнного конфлікту залучення міжнародної підтримки є критично важливим для відновлення економіки та забезпечення стабільності в Україні. Встановлення стратегічних партнерств з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Європейський союз (ЄС), може забезпечити доступ до допомоги та ресурсів для відновлення економіки та зміцнення інвестиційного потенціалу. Наприклад, співпраця з МВФ може допомогти в стабілізації фінансової системи, зменшенні інфляції та впровадженні ефективних економічних реформ.

Залучення фінансової та технічної допомоги з боку міжнародних банків та фондів, таких як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Світовий банк та Міжнародний банк реконструкції та розвитку, може забезпечити необхідні фінансові ресурси для відновлення постраждалих регіонів та інфраструктури. Наприклад, інвестиції у відновлення транспортних мереж, енергетичної інфраструктури та соціальних об'єктів можуть бути здійснені за підтримки міжнародних банків та фондів.

Крім того, співпраця з регіональними організаціями, наприклад, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та НАТО, може сприяти забезпеченню безпеки та стабільності в регіоні, що є ключовим фактором для привернення інвестицій. Взаємодія з державами-донорами та іншими країнами також може забезпечити технічну підтримку та консультативну допомогу в реалізації реформ та розвитку стратегічних секторів економіки. Ці заходи сприятимуть покращенню інвестиційного клімату та зміцненню економіки, що сприятиме сталому розвитку та мирному відновленню країни.

Посилення заходів забезпечення безпеки інвестицій є надзвичайно важливим в умовах воєнного конфлікту, оскільки воно сприяє створенню надійного та привабливого інвестиційного середовища для залучення капіталу та підтримки бізнесу.

Уряд України може створити Спеціальне агентство з підтримки інвестицій (Investment Support Agency), яке було б відповідальним за захист інвестицій та підтримку бізнесу в умовах воєнного конфлікту. Спеціальне агентство могло б надавати інвесторам інформацію про зони безпеки для інвестицій та процедури отримання необхідних дозволів та ліцензій. Воно також вело б моніторинг ризиків та надавало б рекомендації щодо безпеки інвестицій.

Для забезпечення прав інвесторів та компенсації збитків у разі воєнних ризиків, Україна може розробити спеціальні угоди та законодавчі акти, які надаватимуть інвесторам гарантії. Уряд може підписати угоди про взаємне визнання та захист інвестицій з іншими країнами, що гарантуватимуть права інвесторів та створять механізми для вирішення спорів. Також можуть бути створені спеціальні фонди чи програми для компенсації збитків інвесторам у разі втрат чи ризиків, пов'язаних з воєнним конфліктом.

Інноваційна політика України відповідає Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [3], яка служить орієнтиром та джерелом натхнення для її формування. Вона створює необхідні умови для впровадження інновацій, визначаючи співвідношення між органами влади та існуючими інноваційними та науково-технічними викликами. З одного боку, ця політика відображає ставлення владних структур до існуючих інноваційних завдань, а з іншого – забезпечує можливість активної участі в їх вирішенні.

З урахуванням аналізу вітчизняних науковців, щодо інноваційної сфери країни, виділяються наступні тенденції: зосередження інноваційної діяльності на великих промислових компаніях, нерівномірність у рівні інноваційної активності між підприємствами та фактичним обсягом інноваційної продукції, зниження технологічної активності промислових підприємств, а також підвищену тенденцію втрати вітчизняною промисловістю техніко-технологічних можливостей для модернізації серійного виробництва та інші суттєві аспекти [4].

Військові дії в Україні мають серйозний вплив на інноваційне середовище країни через ряд факторів. По-перше, конфлікт спричинив значні економічні труднощі, такі як зменшення інвестицій, зростання ризику для бізнесу та спад внутрішнього попиту на продукцію. Ці обставини стали перешкодою для подальшого розвитку інноваційного середовища країни.

По-друге, значна кількість технічних експертів та інноваційних підприємців залишили Україну у зв'язку з конфліктом, що спричинило втрату технічного досвіду та зменшення кількості інноваційних проектів.

Крім того, несприятливі умови конфлікту та економічні труднощі призвели до обмеженого доступу до фінансування для інноваційних проектів в Україні. Більшість фінансових ресурсів була сконцентрована в галузях, що потребують значних капіталовкладень, таких як будівництво та енергетика.

Свідченням зниження інноваційного потенціалу України є дані глобального рейтингу інновацій, який показав зміщення країни з 49-го на 57-е місце протягом 2021–2022 років [2].

У довоєнний період Україна впроваджувала ряд інноваційних ініціатив з метою сприяння розвитку інноваційного сектору, підтримки стартапів та інших інноваційних проектів.

Програма «Дія». Ця ініціатива, яка була запущена в Україні у 2020 році, спрямована на спрощення бізнес-процесів, зменшення адміністративного тиску на

підприємців, привертання інвестицій та підтримку експорту. Її мета полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку інноваційного підприємництва.

Програма "Startup Ukraine". Ця ініціатива спрямована на підтримку стартапів та розвиток інноваційних компаній в Україні через надання фінансової та інфраструктурної підтримки.

Програма "Prozorro". Започаткована у 2014 році, ця програма має на меті забезпечення прозорості та ефективності закупівель в Україні. Вона функціонує на відкритій платформі для проведення електронних торгів, що сприяє зменшенню корупції та підвищенню ефективності процесу закупівель.

На вересень 2023 року, відповідно до оцінок KSE, загальна сума прямих задокументованих збитків у житловій та нежитловій нерухомості та інших об'єктах інфраструктури складає понад 151,2 млрд дол. США. Найбільший обсяг збитків припадає на житлові будинки (40% або 55,9 млрд дол. США) та інфраструктуру (28% або 36 млрд дол. США) [8]. Використання інноваційного приватного фінансування може сприяти відновленню та покращенню якості житлового фонду України. Загалом, процес відбудови може ґрунтуватися на принципах зеленої логістики.

Існуючі об'єкти інфраструктури та ті, які потребують ремонту та модернізації, можуть бути включені в інтегровану систему обслуговування. За такої системи вантажний транспорт буде курсувати меншою кількістю та більш короткими маршрутами, використовуючи екологічно чисті логістичні системи для забезпечення сталого зростання в країні. Це сприятиме створенню нових робочих місць, зменшенню забруднення навколишнього середовища, ефективному використанню ресурсів, належному управлінню відходами та впровадженню транспортних засобів, які працюють на відновлюваних джерелах енергії.

Фінансування інновацій в Україні скоротилося під час конфлікту з різних причин. По-перше, війна та конфлікт на сході України погіршили імідж країни і стали перешкодою для залучення іноземних інвестицій. По-друге, війна створила невизначеність та ризик для інвесторів, що призвело до зниження їхньої економічної активності та збільшення боргового навантаження країни. Всі ці чинники ускладнили залучення фінансування для нових проектів та ініціатив.

Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує привертати іноземні інвестиції та розвивати інноваційні програми та інфраструктуру. Крім того, уряд України активно працює над залученням інвестицій та поліпшенням інвестиційного клімату країни через проведення реформ та підтримку розвитку підприємництва. Ці заходи сприяють зміцненню інноваційного потенціалу України та сприяють розвитку інноваційного сектору в умовах викликів конфлікту.

Висновки. Україна, перебуваючи в умовах воєнного конфлікту, стикається з викликами, які суттєво впливають на інвестиційну політику та інноваційний розвиток підприємств. Для ефективного удосконалення інвестиційної політики в цих умовах необхідно звернути увагу на декілька напрямків.

По-перше, важливо вдосконалити правове середовище, забезпечити стабільність та прозорість для інвесторів, що сприятиме залученню іноземних інвестицій.

По-друге, необхідно активізувати заходи з підтримки інноваційних проектів та створення сприятливих умов для їх впровадження, таких як створення спеціальних програм та інфраструктури для підтримки інноваційних підприємств. Далі, варто звернути увагу на збільшення доступності фінансування для підприємств шляхом розробки спеціальних фінансових механізмів та програм, спрямованих на підтримку інновацій.

Подальше удосконалення інвестиційної політики передбачає зміцнення співпраці між урядом, бізнесом та академічним середовищем, що сприятиме створенню сприятливих умов для інноваційного розвитку.

Незважаючи на складні умови, реалізація цих заходів може відкрити перспективи для інноваційного зростання підприємств в Україні та сприяти їх стійкому розвитку в умовах воєнного конфлікту.

Список використаної літератури

1. Ворона А. В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/157.pdf.
2. Як змінилися позиції України в міжнародних рейтингах у 2022 році. *Аналітичний портал Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/infografika/svit/yak-zminylsya-pozycziyiukrayinymizhnarodnyh-rejtynhax-2022-roczii>.
3. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020": Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon5.ray.gov.ua/laws/show/5/2015/print1443640573621204>.
4. Імплементация високих технологій в економіку України: наукова доповідь. Київ: Інститут екон. та прогнозів. НАН України, 2016. 13 с.
5. Інвестиційна діяльність у Україні за 2022 рік. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3311-20#Text>.
7. Про індустриальні парки: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.
8. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд – оцінка станом на 1 вересня 2023 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-standom-na-1-veresnya-2023-roku/>